

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ НІМЕЦЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ ЕКОЛОГІЇ

Боднар О.М.

Кафедра німецької філології

У науковому дослідженні розрізняємо методологію, метод та методику. Методологія, визначаючи метод і методику, розглядається як застосування певних принципів світобачення, тобто співвіднесення отриманих у процесі наукового пошуку даних з іншими фундаментальними науками, насамперед, філософією. Метод відповідає теоретичному осмисленню досліджуваного матеріалу, а методика – сукупності прийомів відбору, систематизації й опису матеріалу [4, с. 6].

Загальнонауковим методологічним підґрунтям роботи виступають антропоцентризм, системність дослідження, структуралізм та функціоналізм.

У ході виявлення лінгвістичних характеристик фахової мови екології основоположним став принцип антропоцентризму. Лінгвісти слушно вважають, що мова є найважливішою функціонально-відмінною рисою людини як біологічного виду, продуктом її діяльності, яку не можливо вивчати поза самою людиною [6, с. 134]. Виходячи з цього ми використовуємо концепцію антропоцентризму як основного принципу лінгвістичних досліджень, суть якого полягає у перебуванні у центрі уваги дослідника особистості носія мови, для встановлення структурно-семантичних, лексико-граматичних і комунікативно-функціональних особливостей німецької фахової мови екології з метою врахування ролі людського фактору у конструюванні цього функціонального різновиду мови, залежно від комунікативного наміру мовця, сфери його професійної діяльності, їх функцій у мовленні фахівців-екологів.

Головним положенням принципу системного підходу до вивчення мовних явищ виступає розгляд останніх у системі, тобто у їх зв'язках з іншими явищами тієї системи, до якої вони належать. Як слушно зазначає М. Кочерган, „лінгвісту важливо з'ясувати, що в мові зумовлено внутрішньосистемними зв'язками, а що – позамовною дійсністю” [Цит. за: 6, с. 135]. Отже, згідно з принципом системності розглядаємо екологічну термінологію як цілісну упорядковану й внутрішньо організовану сукупність взаємодіючих та взаємопов'язаних терміноодиниць, які історично розвиваються під впливом як лінгвальних, так і екстралінгвальних законів і чинників.

У тісному взаємозв'язку з принципом системного підходу перебуває структуралізм, для якого характерне розуміння мови як чітко структурованої знакової системи і прагнення до суворого (наближеного до точних наук) формального її опису [2, с. 92]. Структуралістська наукова парадигма, на думку О. Селіванової, спрямована на дослідження мови як системи із притаманними їй: 1) інваріантними елементами, що в мовленні співвідносяться з їхніми регламентованими конкретними реалізаціями; 2) відношеннями між елементами (синтагматичними, парадигматичними й епідигматичними), упорядкованими в ієрархію мовних рівнів [5, с. 28]. Наявність у межах терміносистеми усталених зв'язків, які забезпечують цілісність і збереження її основних властивостей

(незважаючи на зміни зовнішнього і внутрішнього характеру), свідчать про структурну організацію терміносистеми, на що вказує Н. Артикуца [1, с. 56].

Наступним принципом у нашому дослідженні фахової мови екології став функціоналізм. Функціональний підхід забезпечує дослідження мови як діяльнісного, цілеспрямованого живого організму, представленого численними мовленнєвими продуктами у відповідних актах комунікації [5, с. 31], а мовно-термінологічну систему та її компоненти представляє насамперед з точки зору їх функцій (призначення) і функціонування (реалізації у мовленні), а не моделі. Функція як узагальнений результат функціонування термінів на мовленнєвому рівні, репрезентує реалізоване призначення, тобто досягнуту в мовленні мету [1, с. 56]. З цього проводу А. Лемов слушно зауважує, що саме в процесі функціонування виникають типові ситуації, які порушують симетрію мовного знака-терміна, еволюціонують, а іноді й революціонують наукові термінологічно-понятійні системи [3, с. 33]. Фахова мова екології як сукупність усіх мовних засобів, які застосовуються в екологічній галузі комунікації, повинна забезпечувати точне, економне та чітке взаємопорозуміння між спеціалістами у межах цієї сфери професійної діяльності і має бути спрямована на використання та примноження фахових екологічних знань, науково-дослідницьких результатів, виробничих показників та ефективність. Для виконання цих завдань у фаховій комунікації екологів вона виявляє низку функціональних властивостей, а саме: виразність, зрозумілість, економичність та анонімність.

З метою дослідження лексико-семантичних, граматичних та функціональних особливостей німецької фахової мови екології застосовано комплекс науково-дослідницьких методів, обраних з урахуванням поставлених у дисертаційній праці завдань, а саме: лінгвістичного та соціолінгвістичного аналізу: історичного (для опису закономірностей формування терміносистеми екології), дескриптивного (для інвентаризації та систематизації німецьких термінів екології), морфемного та словотвірного (для встановлення структурних і термінотвірних характеристик), структурно-семантичного (для визначення параметрів вмотивованості структурних та семантичних моделей), лексико-семантичного (для вияву системних зв'язків і відношень аналізованих одиниць, визначення складу їх тематичних груп), компонентного та дефініційного (для дослідження лексичної семантики термінологічних одиниць, зіставлення значень окремих термінів та виявлення семантичних змін в екологічній термінології з урахуванням синонімічних, антонімічних, омонімічних відношень), контекстуально-інтерпретаційного (для розкриття когезійної специфіки об'єднання тексту в єдине ціле та вияву особливостей функціонування термінів у різних контекстах), а також елементів кількісного аналізу (для опису співвідношення між різними досліджуваними явищами), методу кореляції соціальних явищ з інноваційними мовними (для врахування соціальних чинників, які впливають на семантику та характер екологічної термінології). Вивчення наведених аспектів відбувалося послідовно й передбачало декілька етапів. На всіх етапах наукового пошуку за допомогою використання методу зіставлення встановлено універсальні та специфічні структурно-семантичні та прагматичні риси досліджуваних мовних одиниць. Досягнення та формулювання результатів та висновків роботи уможливило застосування індуктивних та дедуктивних методів.

Література:

1. Артикуца Н. В. Методичний інструментарій юридичного термінознавства / Н. В. Артикуца // Наукові записки. Юридичні науки. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2012. – Том 129. – С. 53–59.
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : [підручник] / М. П. Кочерган. – видання 2-ге, виправлене і доповнене. – К. : Видавничий центр Академія, 2006. – 464 с.
3. Лемов А. В. Система, структура и функционирование научного термина / А. В. Лемов. – Саранск : изд-во Мордовского ун-та, 2000. – 192 с.
4. Мосейчук О. М. Методи проведення лінгвістичних досліджень : навчально-методичний посібник / О. М. Мосейчук. – Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2012. – 75 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : Підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля–К, 2008. – 712 с.
6. Швець О. В. Методологічна основа аналізу номінативних речень різноструктурних мов / О. В. Швець // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна. – Острог : Вид-во національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 49. – С. 134–137.